

Hassas Konular

Sovyetler Birliği Sonrası Dönemde Asya'da Güvenlik ve İşbirliği Örgütleri:

Türkiye'nin Konumuna Dair Dikkatler ve Değerlendirmeler

Yunus Akgür – Ertan Çakıroğlu

31 Ağustos 2008

Dikkatler

Tarihin her döneminde evrensel düzeyde ve bölgesel düzeyde güç merkezleri oluşmuş ve bu güç merkezleri zamanlarının jeopolitik yapısını şekillendiren ana etkenler olmuşlardır.

Genelde son derece yıkıcı ve tahripkâr savaşlar sonucunda (Birinci ve İkinci Dünya Savaşı gibi) değişen dünya dengesi; günümüzde jeopolitik mücadelelerin şiddetini artırarak devam etmesi ile belirsiz, muğlâk, sürekli değişebilen bir yapıda yön bulmaya çalışmaktadır. Bu durum gelecekte belirsizlikleri daha da derinleştirecektir. Bu gerçekten hareketle; hızlı değişim ve gelişim süreci içinde, Soğuk Savaş sonrasında, Orta Avrupa'dan Asya içlerine kadar olan geniş coğrafyada irili ufaklı yirmiyeye yakın bağımsız devlet ve birçok özerk bölge ortaya çıkmıştır. Balkanlar, Karadeniz, Kafkaslar, Orta doğu ve Orta Asya'da meydana gelen bu gelişmeler, Avrasya'nın merkezinde yer olan Türkiye'yi diğer ülkelerden daha çok etkilemiştir.

Türkiye; 1990'lı yıllardan sonra Kafkaslar ve Orta Asya'da politikalarını, mümkün olduğu kadar tüm bölge ülkelerini / güçlerini içinde barındıracak platformlara taşımak şeklinde belirlemiş, bu politikanın bir gereği olarak Türkiye; Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın (KEİT) ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın (EİT / ECO) kurulmasına öncülük etmiştir. Ayrıca, NATO İttifakı'nın içinde aktif rol alarak, Barış için Ortaklık (BİO) projesini desteklemiş, Kafkasya ve Orta Asya ülkelerinin proje kapsamına alınmasında, ilgili personellerinin, başta terör konusunda olmak üzere çeşitli konularda eğitilmesine birçok olumlu katkı sağlamıştır.

Türkiye, Kafkasya'da; Gürcistan ve Azerbaycan ile çok iyi ilişkiler geliştirmiş, Orta Asya petrol ve doğal gazı ile Hazar petrolünün dünyaya açılımında; "Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı", "Türkmenistan-İran-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı" ve "Mavi Akım" projeleri ile önemli roller üstlenmiş ve stratejik kaynakların dünya pazarlarına ulaştırılmasına ilişkin önemli açılımları gerçekleştirmiştir.

Ayrıca Türkiye, Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın kurucu ve aktör ülkesi Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kafkaslar yolu ile Avrupa'ya bağlanma stratejisine olumlu katkı sağlayabilecek ve Kafkaslar üzerinden bu ülkenin dünyaya açılabilmesine destek verebilecek imkânlarla sahiptir. Bu destek bölgede etkin olma açısından da önemlidir.

Soğuk Savaş sonrası Avrasya'da doğal kaynakların yoğunluğu Avrasya'ya Batılı devletlerin ilgisini daha da artırmıştır. Avrasya ülkelerinde istenilen düzeyde ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanamamış olması bu ülkelerde, uyuşturucu trafiği ve silah kaçakçılığının artmasına ve ayrılıkçı hareketlerin yoğunlaşmasına yol açmıştır. Ayrıca, Hindistan ile Pakistan arasında başlayan nükleer yarış, bölgedeki istikrarsızlığı artıran diğer bir neden olmakta ve önemini sürekli korumaktadır.

Bugün için, Rusya Federasyonu, Avrasya'da "Büyük Rusya'yı" yeniden kurabilmek ve onu yaşatabilmek, ABD ise; Avrasya'nın tek bir siyasi/askeri güç ve oluşumun etkisine/ egemenliği altına girmesine engel olmayı ve bölgede "Müdahale Edebilme Yeteneğini" korumayı istemektedir.

Bu nedenle, ABD; Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın kurumsallaşmasından oldukça olumsuz etkilenmiş, Avrasya'da çeşitli etkileri içinde barındıran bir "çıkar coğrafyası" ile siyasi/askeri güç oluşumunu engellemeyi öncelikli hedefleri içine almıştır.

Çin Halk Cumhuriyeti ise; bölgesinde sınır güvenliğini/istikrarı sağlamayı, ekonomik ve askeri gücünü geliştirmeyi ve müteakiben küresel güç olmayı istemektedir.

Türkiye Kafkaslara ulaşmada "Rusya Federasyonu" köprüsünü kullanmak istemekte; Rusya ise ekonomik sıkıntılarını aşmak için Türkiye ile işbirliğine gitme imkânını aramaktadır. Petrol boru hatlarının güvenliğinin sağlanması, bölgesel güvenliğin tesis edilmesi gibi konularda ilerleme sağlanabilecek olması, Rusya Federasyonunu Türkiye'ye yakınlaştırmıştır.

ABD, Rusya'yı çevreleme politikasına göre, bölgesel sorunlarla ve ekonomik hareketlerde etkisiz hale getirmek isterken, Rusya Primakov'un planına göre açabileceği yeni koridorlar için dikey hat Rusya Federasyonu – İran - Hindistan'dan geçmekte, yatay hat ise; Güney Kore, Çin Halk Cumhuriyeti, Ukrayna ve Rusya Federasyonu'nu kapsamaktadır¹. Rusya'nın, SSCB'nin çöküşünün ardından aktif açılımını sağlayabilmek ve uygulamaya geçirebilmek için yeni koridorlara ihtiyacı bulunmaktadır. Bu bakımdan, Türkiye, Avrupa ile Asya arasındaki stratejik konumu nedeni ile Rusya için önem ve öncelik taşıyan jeopolitik aktör ülkedir. Ancak, Rusya Federasyonu ile olan yakınlaşmada NATO ile olan var olan dengelerin korunmasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Türkiye, jeopolitik konumu itibari ile bir taraftan Kafkaslar yolu ile Hazar Denizi'ne ve Orta Asya'ya, diğer yandan Balkanlar üzerinden Adriyatik Denizi'ne erişebilecek bir coğrafya üzerinde bulunmakta, diğer taraftan Fırat ve Dicle nehirleri üzerinden Körfez Bölgesi'ne de açılabilir. Jeopolitik bakımdan ortaya çıkan bu avantaja bölgedeki hem sayısal, hem nitelikli insan gücü kaynakları, ekonomik ve askeri güç bakımından üstünlüğü de eklenirse kendiliğinden bölgesel bir güç konumuna gelebilecektir.

¹ Mirza Çetinkaya, Müslim Yagibekov, "Eski Süper Gücün Yeni Düşleri", *Aksiyon*, Sayı: 316 Aralık 2000.

Türkiye'nin; Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, İslam Konferansı Teşkilatı ve Bu Teşkilatın Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) üyelikleri ile bölgesel güç olma rolünü destekleyebilecek ve takviye edebilecek önemli açılımlardır.

Türkiye bağlamında gelişmeleri değerlendirirken Rusya ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin beklentilerini diğer ülkelerden ayırmak gerekmektedir. Bu iki ülke Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın kararlarında belirleyici ve etkili rolü oynamakta olup, bu iki ülke BM Güvenlik Konseyi daimi üyesidir. 1968'de imzalanan ve 1970'de yürürlüğe giren "Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Sözleşmesi" gereğince "Nükleer Silahlara Sahip Olan Ülkeler" olarak statüleri belirlenen ülkelerdir. Bu iki ülkenin istekleri, Teşkilatın her ne kadar eşitliğe dayandığını ve uzlaşma ile kararların alındığı belirtilmiş olsa bile Teşkilatı yönlendirme açısından ön planda yer aldıkları açıkça görülmektedir.

Rusya'nın temel isteği ekonomik merkezlerde nüfuz ve etki alanı oluşturmak, kaybettiği gücü ve prestiji yeniden yaratabilmek ve mevcut güç dengesinde kendine daha iyi bir yer ve statü tesis etmektir. Ayrıca Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bölgede çeşitli yerlerde kalan Rus azınlığın haklarını korumak da Rusya için öncelikli gereksinim teşkil etmektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti için temel sorun Doğu Türkistan bölgesidir. Ayrıca Afganistan'daki hareketliliğin Doğu Türkistan'da yeni gelişmeler yaratması ve uyandırması tehlikesi nedeniyle Çin Halk Cumhuriyeti için Afganistan da önem taşımaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti günümüz güç dengesinden de açık bir şekilde rahatsızlık duymaktadır. Tayvan'ın herhangi bir sisteme dâhil olmaması gerektiğini bildirerek ABD'yi uyarması da bunun bir göstergesidir.²

Orta Asya'da SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan devletler için temel sorun sürdürülebilir uluslararası güvenliğin tesisidir. Güvenliğin devamlılığının sağlanması ve ellerindeki yüksek enerji potansiyelinin güvenli yollarla ulaştırılması önem taşımaktadır.

Bu nedenle, Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile bölgesel güvenliğin sağlanması, Rusya ile Çin Halk Cumhuriyeti için önemli bir beklentidir. Ayrıca, bu ülkeler, sağlanabilecek bu güvenlik ortamından yararlanarak ticari ve ekonomik ilişkileri geliştirebilecek ve refah düzeylerini artıracaklardır.

21'inci yüzyılın başından itibaren "AB ile NAFTA"yı, "NAFTA ile APEC" i birbirine bağlama yönündeki girişimler hız kazanmıştır. Bu girişimlerde zincirin eksik halkası olarak görülen Asya-Pasifik ile Avrasya arasındaki geniş mekândaki boşluğu doldurmaya katkı sağlayacak ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Bu amaçla, APEC ve NAFTA ile de ticari yatırım bağlantılarının kurumsal bir işbirliği çerçevesinde geliştirilmesi yararlı olabilecektir. Türkiye'nin, ilk aşamada ASEM (Asia-Europe Summit Meeting), APEC ve NAFTA içinde "gözlemci ülke" statüsünü elde etmek için girişimde bulunmasında yarar bulunmaktadır.

21'inci yüzyılda Çin Halk Cumhuriyeti'nden başlayıp Orta Asya ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya uzanacak modern yeni bir İpek Yolu yaratılması önerisi gündemdedir. Dünya piyasalarına Kafkasya ve Orta Asya petrol/doğal gaz kaynaklarının boru hatlarıyla taşınmasının yanı sıra Çin Halk Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği ile ticaretinin önemli bir kısmının bu canlandırılacak yol üzerinden gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Bu bakımdan, Türkiye'nin

² Şanghay İşbirliği Teşkilatı Duşanbe Deklarasyonu, Madde: 8. Bu deklarasyonda şu hususlar bir defa daha vurgulanmıştır. Üye ülkelerin kendi rejimlerini, ekonomik ve toplumsal modellerini seçme hakları vardır ve bu husus onların millî çıkarlarına göre şekillenecektir. Bu meyanda Çin'in Doğu Türkistan ve Rusya'nın Çeçenistan politikalarını desteklediklerini açıklamışlardır. Bunun yanında uluslar arası silahsızlanma sürecini desteklediklerini, Afganistan'daki iç problemlerin halledilmesi için tarafları bir araya getirebileceklerini beyan etmişlerdir."

bölgedeki geniş ekonomik potansiyeli harekete geçirilebilmesi için gerektiğinde Batılı ülkeleri de kapsayacak şekilde öncü rol üstlenmesinde yarar bulunabilir.

APEC sayesinde ABD ve Japonya; Asya-Pasifik'te önemli bir ekonomik potansiyel yaratmayı hedeflemişlerdir. Avrupa Birliği ülkeleri de Asyalı ekonomiler ile işbirliğini geliştirmek ve rekabette geri kalmamak için Nisan 1996'da Bangkok'ta ASEM (Asia-Europe Summit Meeting/Asya-Avrupa Ekonomik) Zirve sürecini başlatmışlardır. Türkiye, bu sürece katılabilir ve bu sistem içinde yer alabilir.

Türkiye'nin Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nı, Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya ile özel işbirliği imkânları yaratabilmesi için gayretlerini artırması, yeniden stratejisini belirlemesi, bu gayretlerinde, "karşılıklı ekonomik yarar" prensibinin yanında ortak kültürel değerlerin de ön plana çıkartılması gerekmektedir. Bu kapsamda, Türkiye, İran ile ilişkilerinin sürekli işbirliğine dönüştürmesinin birçok faydayı da beraberinde getirebileceği değerlendirilmelidir.

Rusya'nın İran ile devam eden iyi ilişkileri dikkate alındığında, İran ile işbirliğinin sürdürülmesi yönündeki ilişkiler Rusya ile olan işbirliğine de katkı sağlayabilecektir. Bu gelişme aynı zamanda Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile işbirliğinin artırılmasına da imkân verebilecektir.

Türkiye, aynı şekilde, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın Başkanlığını yürüttüğü İKT/ İSEDAK ile Şanghay İşbirliği Teşkilatı arasında ticaret ve yatırım bağlantılarının geliştirilmesi ve genişletilmesine katkı sağlayabilecektir.

Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın kurucu üyesi olan Çin Halk Cumhuriyeti, 2001'de Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmuştur. Aynı zamanda, APEC, ASEAN, ARF ve ASEM gibi kuruluşlarda da önemli roller üstlenmektedir. Türkiye, ASEAN ve Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile yaratılan "Serbest Ticaret Bölgesini" çok iyi değerlendirmeli, çıkabilecek seçenekleri ve açılımları kapsamlı olarak kıymetlendirmelidir. Ayrıca, Türkiye'nin; üyesi olmadığı söz konusu (APEC, ASEAN, ASEM, NAFTA ve Şanghay İşbirliği Teşkilatı gibi) bölgesel kuruluşlarda gözlemci ya da misafir ülke statüsünde temsil edilmesi için çalışmalarını hızlandırmasında çeşitli yararlar bulunmaktadır.

NATO'nun Doğuya doğru genişleyerek 26 üyeli bir İttifak olması ve 20 ülkeyi Barış İçin Ortaklık Projesi kapsamında içine alması; Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın önemini daha da artırmıştır. Şanghay İşbirliği Teşkilatı Kurucu Üyesi Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti BM Güvenlik Konseyi Daimi Üyesidir. Bu ülkeler Nükleer Silahlara sahiptir. Teşkilata Gözlemci olarak 5 Temmuz 2005'de davet edilen Pakistan ve Hindistan da Nükleer Silahları olan ülkelerdir. Ayrıca, 5 Temmuz 2005'de Teşkilatta Gözlemci statüsü kazanan İran da nükleer silah üretme aşamasına gelmiş konumdaki bir ülkedir. Yakın gelecekte Pakistan, Hindistan ve İran'ın Teşkilat üyesi olmaları kabul edilirse Teşkilatın 9 ülkesinden 5'inin Nükleer Silah üretme ve elde etme kapasitesinde olabileceği tartışmasız kabul edilecektir.

Bu bakımdan, Türkiye Şanghay İşbirliği Teşkilat bünyesinde gözlemci veya üye ülke olarak (hangisini gerçekleştirebilirse) Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya ve Orta Asya ülkeleri ile işbirliğini, her platformda, devamlı ve istikrarlı bir şekilde sürdürmek zorundadır. Şanghay İşbirliği Teşkilatı üyesi ülkeler ile tarihi ve kültürel bağlara dayanan ilişkiler her ortamda sürekliliğini korumalı, güven ve istikrarı bozacak uygulamalara imkân verilmemelidir.

Türkiye, bölgedeki uzun dönemli etkinliğini tesis edebilmek için Şanghay İşbirliği Teşkilatı gibi bölgesel oluşumları anlayabilme, kullanabilme ve yönlendirebilme yeteneğini geliştirmelidir. Avrupa ve ABD merkezli bölgesel ve küresel güç merkezleri ile çok boyutlu ilişkilerini yürüten Türkiye; tarihi ve kültürel bağı olan Orta Asya ülkeleri ile Şanghay İşbirliği Teşkilatı kapsamında ekonomik ve kültürel ilişkileri başta olmak üzere mevcut ilişkilerini

geliştirmeli, çeşitlendirmeli ve işbirliği konularını daha belirgin hale getirmelidir. Türkiye, bölgesel güçlerin rekabet alanları dışında kalmamalıdır.

ABD, Çin ve Rusya'nın bölgede artan nüfuzlarına karşı, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını koruyabilmeleri Türkiye açısından son derece önemlidir. Bu nedenle Türkiye'nin bölgede dengeleyici bir rol oynaması vazgeçilemez bir zorunluluktur. Zira Orta Asya Türk Cumhuriyetleri, ŞİÖ içinde, Çin ve Rusya'yı birbirine karşı denge unsuru olarak kullanırken, ABD'ni de, Rusya ve Çin'in her ikisine karşı denge faktörü olarak kullanmak istemektedirler. Bu bakımdan, Türkiye'nin Rusya ve Çin ile ilişkilerini normal zemine oturtabilmesi için Türkistan coğrafyasındaki akraba topluluklarıyla kültürel/ekonomik bağlarını geliştirmesi öncelik almaktadır. Buradan sağlanacak ilerlemelerle, jeopolitik konumu nedeniyle merkez ülke olarak, Türkiye, hem Kafkaslarda etkinliğini artırılabilecek hem de Orta Asya ve Hazar Havzası yeraltı ve yerüstü enerji kaynaklarının Batıya ulaştırılmasında yeni inisiyatifler alabilmesi mümkün hâle gelebilecektir.

Şanghay İşbirliği Örgütü'nün temel hedefleri arasında terörizmle mücadele gelmektedir ve Örgüt İslami ve etnik ayrılıkçı terör faaliyetleriyle mücadele anlamında önemli adımlar atabilmiştir. Orta Asya'da varlığını sürdüren bu tip terör faaliyetleriyle mücadelede yeterli düzeyde bilgi birikimi ve tecrübeye sahip olan Türkiye'nin, Örgüte çeşitli yararları olabilecektir. Bu sayede ŞİÖ ile ilişkilerin geliştirilmesinde yeni bir zemin oluşturulmuş olacaktır.

Teşkilat bölgesinde küresel savunma ve güvenlik yapılanmasını gittikçe derinleştirmektedir. Teşkilata gözlemci statüsünde kabul edilen tam üyelik için Hindistan, Pakistan ve İran isteklerini açıkça dile getirmektedirler. Bu şekilde Teşkilatın 5 üyesinin nükleer silahlara sahip olduğu gerçeği dikkate alındığında, Türkiye'nin Barışçıl amaçlarla nükleer enerji üretme yönündeki politikasını yeniden değerlendirmesi gerekmektedir. Zamanın şartlarının getirdiği zoraki müsaade ve faaliyetlerle yürütülen bu konudaki çalışmaların/gelişmelerin NATO'nun nükleer politikası ve planlamaları kapsamında da değerlendirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

26 Ekim 2005'te Moskova Zirvesi'nde Teşkilata üye ülkelerin katılacağı askeri tatbikatlar düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti, bu tatbikatları tüm üye ülkelerin de katılımını sağlayacak şekilde genişletecek olması, Teşkilatın işlevselliğinin artırılması yönünde çok önemli girişim olarak değerlendirilmektedir. Bu gelişme; Teşkilatın küresel terörizm ile etkin bir mücadelesini de amaçlamaktadır. Türkiye'nin, Teşkilatın yürüttüğü bu tip operasyonlara gözlemci olarak katılması ve terörizm ile mücadelede işbirliği önerisinde bulunması yararlı olabilecektir. Bu tip operasyonlara temsilci/gözlemci düzeyinde katılabilmesi işbirliği sürecini daha da pekiştirebilecektir.

Doğu Türkistan'ın, Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan ile ortak sınırı vardır. Diğer bir ifade ile Doğu Türkistan, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Orta Asya'ya açılan kapısı konumundadır. Afganistan ile Keşmir de aynı bölgededir. Doğu

Türkistan stratejik açıdan çok önemli bir Özerk Bölgedir. Türkiye, ülkelerin toprak bütünlüğüne saygılı olan ve bunu savunan ülkedir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Uygurların güvenini kazanması gerekmektedir. Batı bölgelerden elde ettiği kazanımları Doğu Bölgesinde kullanması ile Doğunun hızlı kalkınmasını sağlamakta ve Doğu Türkistan'ın bulunduğu Batı Bölgesinin geri kalmışlığa terk etmektedir. Bu durum, Doğu Türkistan ile Pekin Yönetimi arasında gerginliklere neden olmaktadır. Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın geleceğini aynı zamanda bu tür bölgesel sorunları çözme yönünde kararlılığı şekillendirebilecektir. Türkiye, Doğu Türkistan'ın geleceği ve istikrarı açısından Çin Halk Cumhuriyeti ve Şanghay İşbirliği Teşkilatı ile yürüteceği politikaları, stratejileri ve üstleneceği rolleri belirlemelidir. Faaliyet ve kararlarında istikrar ve güven sağlamalıdır.

Değerlendirmeler

Dikkate alınmasında yarar bulunan hususlarda da belirttiğimiz gibi bazı konuların tekrar hatırlatılmasının faydalı olacaktır. Bunları kısaca sıralayalım:

Bütün ihtilafların ve çatışmaların temelinde askerî ve siyasî gelişmeler var gibi görünse de asıl uğruna mücadele edinilen konunun, refah ve zenginliğe ulaşmak ve daha da güçlenmek için, ekonomik kaynakların çoğuna sahip olmak ve daha fazlasından pay alma savaşının bulunduğunu,

Günümüzde küresel egemenliği amaçlayan mücadelelerin, başta ekonomik olmak üzere kaynakların kontrolü, rakip güçlerin çevrenmesi, dengelenmesi, şekillendirilmesi ve etkisizleştirilmesini hedef aldığını, nihai amacı ise; hayat sahaları üzerindeki piyasaların kontrol edilerek, var olan refah seviyesinin ve /veya daha da geliştirilmesi olduğu gerçeğinin bilinmesi ve değerlendirilmesi gerektiğini,

İnsanlığın yaşadığı sorunların dinî değil, siyasî olduğunu, din ve kültürlerin ne çatıştığını nede barıştığını, çatışmaların ve birlikte yaşayanların siyasî bloklar ve politik güç odakları olduğunu,

Dünyayı şekillendiren güçler kendi politik ve ekonomik çıkarlarını barışta görüyorlarsa, farklı kültür ve inançların bir arada yaşamasına olanak sağlayan zemini oluşturduklarını, aksi bir durum söz konusu ise, bütün kültürel ve dini farklılıkların çatışmanın amacı yapıldığını ve kültürel sistemin kendi içinde yorum farklılıklarına göre ayrıştığını, bu ayrımında çatışmaların nedenini oluşturduğunu,

Avrasya coğrafyasında ABD/İngiltere, Avrupa Birliği (Özellikle Almanya ve Fransa), Rusya, Çin, Hindistan, İran, Türkiye ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile Japonya'nın jeostratejik oyuncu olduğunu, Afganistan ve Pakistan'da dâhil edildiğinde her yönden jeostratejik mihverleri tek başına veya çoklu olarak oluşturabileceğini,

Avrasya'daki jeopolitik çıkarların uzun vadeli olarak yönetebilmesi için; bu coğrafyadaki kilit oyuncuların iyi analiz edilmesini ve coğrafyanın çok iyi değerlendirmesi gerektiğini,

Asya'da diğer önemli, bir konu da Komünizm ve ona endeksli güç birliğinin çökmesi ile Avrasya coğrafyasında meydana gelen "jeopolitik boşluğun veya kara deliğin" büyük bir bölümünü Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin oluşturduğunu,

Asya'da bu kırılma noktalarının meydana getirdiği/getireceği inanılmaz mücadelelerin etkilerini, azaltıcı ve dengeleyici unsurun, Türk dünyası olduğu gerçeğini bir defa daha söylemenin stratejik bir gerçekçilik olduğunu, bölgede barışı sağlamada esas, etkili ve vazgeçilemez unsurun Türk dünyası olduğunu,

Türkiye olarak, tarihi, kültürel, dinî ve dil bağlarımız göz önüne alındığında Türk dünyasına ilişkin oluşturulacak stratejilerimizin bir bölümünü;

- Türk kültürünün dayandığı müşterek değerlerin korunması, çoğaltılması ve güçlendirilmesini,
- Öncelikle bağımsız Türk devletlerine dayalı ekonomik ve siyasî girişimlerin sürdürülebilir, devamlı ve akılcı bir çizgide yürütülmesini, Türk soylu halklarla bu meydana ilişkilerin devam ettirilmesini,
- Rusya, Çin, Hindistan, İran, Pakistan ve Afganistan ile yakın ilişkiler içinde bulunulmasını,

- ABD ve AB ile mevcut ilişkilerin Avrasya jeopolitiğindeki yeni konumuna uygun ve politik seçenekleri çeşitlendirici ve güçlendirici bir yönde yürütülmesini zorunlu ve yaşamsal kılmakta olduğunun doğru bir düşünce tercihi olacağını,
- Jeopolitik konumumuz gereği doğal olarak, güç merkezleri içinde denge unsuru ve merkez ülke konumunda olduğumuzdan Doğu-Batı stratejik mihverinin yanında kuzey-güney mihverini de çok iyi değerlendirmemiz gerektiğini,
- Ayrıca bölgeye yönelik siyasetimizde; Türk Cumhuriyetlerinin; ya kendi millî güç unsurlarının farkına varıp, sinerji yaratarak, sağlam temellere dayanarak, stratejik öngörüğü esas alan, vazgeçilmez bir güç mü olacağı ya da emperyalist vizyona sahip diğer güçlerin Avrasyacılık siyasetinde küçük oyuncu mu olacağı konusunun, önümüzdeki günlerde, tercih sorununu oluşturacağını, bunun değerlendirilmesi gereken uygun bir yaklaşım olacağını,

Stratejik hedeflerimizi belirlerken öncelikle dikkate almamız gereken hususların:

- Demografik eğilimler ve buna bağlı olarak çıkan sorunları,
- Devletlerde yaşanan kırılma noktalarının (zengin-yoksul çatışması, açlık ve yoksulluk, aşırı milliyetçilik, etnik ve dinsel, siyasal çatışmalar vb.) tespiti, teşhisi, analizi ve sonuçlarını,
- Rekabet ve güç mücadeleleri sonucunda oluşan güvenlik ihtiyacını, (İnsanî operasyonların şiddeti ve sayılarının artması vb.)
- Silahlanma yarışını (Kitle imha silahlarının yaygınlaşması, Füze geliştirme projeleri, Nükleer füzelere sahip olma eğilimleri, genetik silahlar vb),
- İdeolojik ve kültürel çatışmaları,
- Terörizm ve düşük yoğunluklu çatışmaların/savaşın artan boyutuyla varlığını sürdürmesini,
- Suç örgütlerinin, çeteleşmenin ulusal ve uluslar arası alanda yaratacağı kaos ortamını,
- Küresel düzeydeki belirsizlikleri (ekonomik, dinsel, toprak çatışmaları vb.),
- Yeraltı ve yer üstü enerji kaynakları ile onlara olan sahiplik ve enerji güvenliği gibi kriterlerin olabileceğini,
- Şanghay İşbirliği Teşkilatı, bölgesel işbirliğinde yeni bir sistemin oluşturulmasına olanak verebileceğini,
- Şanghay İşbirliği Örgütünde; BM Güvenlik Konseyi daimi beş üyesinden ikisinin, yani Çin ve Rusya'nın yer aldığını, Dünyada stratejik nükleer silaha sahip olan ülkelerin (ABD, İngiltere, Fransa, Rusya, Çin, Hindistan, Pakistan, Kuzey Kore, İran) yarısı bu örgütte bulunduğunu, Örgütün en büyük orduya sahip olduğunu, zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklara, belli düzeyde teknolojiye ve dünyanın en büyük pazarına sahip olduğunu, ayrıca dünyanın en büyük güvenlik ve ekonomik örgütü olmaya aday olduğunu,
- Şanghay İşbirliği Örgütünün; üye olmayan diğer altı ülkeyi de (Moğolistan, İran, Pakistan, Hindistan, Türkmenistan, Afganistan) içine alacak şekilde genişleme siyaseti izlemesi durumunda; bölgede Rusya-İran-Hindistan ittifakı ile Çin - Rusya - Hindistan ittifakının doğabileceğini ve bölgenin bu dört ülke (Rusya-İran-

Hindistan-Çin) tarafından şekillendirilebileceğini, böyle bir durumda; bölgeye başka bir gücün nüfuz etmesinin zor olacağını, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile bölgede bulunan Türk Soylu halklara desteğimizin büyük ölçüde kesilebileceğini,

- Ayrıca söz konusu ittifaklardan (Rusya-İran-Hindistan ittifakı ile Çin - Rusya – Hindistan ittifakı) birinin dahi gerçekleşmesi durumunda; meydana gelebilecek birçok kritik sonuçlara rağmen; Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile Türk Soylu halkların sadece Türkiye Cumhuriyeti ile irtibatlarının kesilmeyeceğini, bu coğrafyadaki Türk varlığının bakacakları tek yön olan Türkiye Cumhuriyetine ulaşma umutlarının da kesilebileceğini, bir tek bu nedenin bile Şanghay İşbirliği Örgütü içinde yer almamızı vazgeçilemez ve zorunlu hâle getirebileceğini,
- Türkiye'nin Şanghay İşbirliği içinde etkili kültürel ve ekonomik politikaları ile Kafkaslarda Çeçenistan, Orta Asya'da ise, Doğu Türkistan gibi sorunların çözümünde aktif rol alabileceğini ve bölgenin istikrara kavuşmasında büyük katkısı olabileceğini söyleyebiliriz.

Kaynaklar

İlhan, Suat, *Türklerin Jeopolitiği ve Avrasyacılık*, Bilgi Yayınevi, 2005.

Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih*, Hv. Bas. ve Neş. Md. lüğü, Etimesgut, Ankara, 3187/1979.

Mirza Çetinkaya, Müslim Yağibekov, "Eski Süper Gücün Yeni Düşleri", *Aksiyon*, Sayı: 316 Aralık 2000.

Toptaş, Ergüder, Küresel jeopolitik Yaklaşımları ve Türkiye, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Temmuz 2006, Sayı 389.

Oğan, Gökçen, Üye Devletlerin Perspektifinden Şanghay İşbirliği Örgütü, *Stratejik Analiz*, Kasım 2007.

Ekrem, Erkin, Şanghay İşbirliği Örgütü Üzerinde Çin-ABD Sorunları, TÜRKSAM.

Aydoğan, Osman, Avrupa'nın Siyasi Kültür Değişikliğinin Parametreleri, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Ocak 2002, Sayı 371.

Erbaş, Fatih, Şanghay İşbirliği Teşkilatı-Yeni bir blok mu?, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Ocak 2002, Sayı 371.

Yıldız, Yavuz Gökalp, XXI. Yüzyıla Doğru Stratejik Vizyon Arayışları, Koşulları ve Ortaya Çıkan Eğilimler, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Ekim 2000, Sayı 366,

Karaca, R. Kutay, Şanghay İşbirliği Örgütü ve Gelecekte Oynayabileceği Rol Üzerine Değerlendirmeler, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Ocak 2006, Sayı 387.

Külebi, Ali, Atatürk'ün Avrasyacılığa Bakışı, *Cumhuriyet Strateji (Parasız Özel Ek)*, 18 Şubat 2008, Sayı 190.

Yunus Akgür, E. Kur. Albay

Ertan Çakıroğlu, E. Kur. Albay

KÖKSAV E-Bülteni, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı (KÖKSAV) tarafından çıkarılmaktadır. KÖKSAV bağımsız ve bağlantısız, günlük siyasî konumu olmayan bir kurumdur; merkezine Türkiye ve Türk dünyasını alarak araştırmalarını ulusal ve uluslar arası sosyal, siyasî ve stratejik konulara yoğunlaştırır, araştırma ve incelemeler yapar. Dolayısıyla, bu yayında ifade edilen bütün görüşler, değerlendirmeler ve varılan sonuçlar yalnızca yazarlarına aittir.

© 2008, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı. Bütün hakları saklıdır.